
DOI

УДК 908(042.5)

Руслана Маньковська (м. Київ)

заступник голови

Національної спілки краєзнавців України,

доктор історичних наук, професор

E-mail: ruslana_man@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4581-2128>

Інтелектуальні традиції в українському краєзнавстві в сучасних комеморативних практиках (до 110-річчя від дня народження академіка Петра Тронька)

*Стаття присвячена осмисленню постаті академіка Петра Тронька у вимірах інтелектуальної історії українського краєзнавства в контексті відзначення 110-ї річниці від дня його народження. Метою дослідження є аналіз наукової та громадської спадщини Петра Тронька як складової інтелектуальної історії та визначення значення ювілейних заходів як форм актуалізації й збереження інтелектуальної традиції в сучасному краєзнавстві. Методологічна основа спирається на принципи історизму, наукової об'єктивності та міждисциплінарності. Використано підходи інтелектуальної історії, культурної пам'яті, комеморативних та краєзнавчих студій. Методи дослідження включають історико-генетичний з метою з'ясування витоків краєзнавчої діяльності Тронька, історико-порівняльний застосовано для співставлення його концепцій із сучасними підходами, контент-аналіз джерел та публікацій сприяв виявленню напрямів комеморації, а також для структурування ювілейних заходів у часовій перспективі використано проблемно-хронологічний метод. **Висновки.** Доведено, що Петро Тронько є однією з ключових постатей у формуванні інтелектуальних засад українського краєзнавства другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Ювілейні заходи до його 110-річчя стали не лише комеморативними практиками, а й важливим механізмом підтримки наукової традиції та передачі її наступним поколінням. З'ясовано, що спадщина Петра Тронька постає як цінний ресурс для сучасних краєзнавчих та міждисциплінарних досліджень, а практика шанування його пам'яті підтверджує інтеграцію інтелектуальної історії в актуальний науковий дискурс.*

Ключові слова: *Петро Тронько, інтелектуальна історія, краєзнавство, історична пам'ять, краєзнавчі заходи, комеморативні практики, наукова спадщина, ювілейні заходи.*

Ruslana Mankovska (Kyiv)

Deputy Chairman

of the National Union of Local History of Ukraine,

doctor of historical sciences, professor

E-mail: ruslana_man@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4581-2128>

Intellectual traditions in ukrainian local history within contemporary commemorative practices: on the 110th anniversary of the birth of academician Petro Tronko

*The article examines the legacy of Academician Petro Tronko within the framework of intellectual history of Ukrainian local studies in the context of the 110th anniversary of his birth. **The aim of the research** is to analyze Tronko's scholarly and public heritage as part of intellectual history and to define the significance of anniversary events as a form of actualization and preservation of local studies traditions.*

***The methodological framework** is based on the principles of historicism, scientific objectivity, and interdisciplinarity. The study applies approaches of intellectual history, cultural memory studies, and local history research. **Research methods** include the historical-genetic method (to trace the origins of Tronko's activity), the comparative-historical method (to contrast his concepts with modern approaches),*

content analysis of sources and publications (to identify commemorative practices), and the problem-chronological method (to structure the anniversary events in time). Conclusions. The research demonstrates that Petro Tronko is one of the key figures in shaping the intellectual foundations of Ukrainian local studies in the second half of the 20th – early 21st century. The anniversary events dedicated to his 110th anniversary were not only commemorative practices but also an important mechanism of sustaining the scholarly tradition and transmitting it to future generations. Tronko's heritage represents a valuable resource for contemporary local history and interdisciplinary studies, while the commemorative practices related to his jubilee confirm the integration of intellectual history into current academic discourse.

Key words: *Petro Tronko, intellectual history, local studies, historical memory, commemorative practices, scholarly heritage, anniversary events.*

У 2025 р. українська громадськість на державному рівні відзначила 110-річчя від дня народження Петра Тронька та 100 років від заснування Національної спілки краєзнавців України. Ювілеї стали визначними подіями як для наукової та краєзнавчої спільноти, так і для суспільства в цілому. Краєзнавчі заходи, які відбулися по всій Україні, стали не лише формою комеморації видатної особистості, але й своєрідним актом актуалізації та переосмислення краєзнавчої традиції у ширшому полі інтелектуальної історії. Вони продемонстрували, що локальні наукові ініціативи та практики пам'ятання інтегруються у національний культурно-історичний дискурс, надаючи йому нових сенсів і забезпечуючи спадкоємність інтелектуальних традицій.

Постать Героя України, академіка Петра Тимофійовича Тронька стала знаковою для сучасної української науки та культури. Його внесок у розвиток історичної науки та краєзнавства значно перевищує межі традиційного академічного підходу. Як відомий державник, видатний учений, лідер всеукраїнського краєзнавчого руху

Петро Тронько своєю багаторічною діяльністю створив своєрідну інтелектуальну інфраструктуру національної пам'яті, поєднавши наукове знання із суспільною місією зміцнення української ідентичності, і в світлі сучасної соціогуманітаристики він постає як справжній архітектор національної пам'яті.

Аналіз творчої спадщини Тронька у вимірах інтелектуальної історії, а дослідження його спадку має значну історіографічну базу¹, доводить, що його наукові проекти стали унікальним внеском у розвиток історії та краєзнавства, адже в них поєднувалися академічна глибина та громадянська відповідальність. Вже тоді, коли терміни «публічна історія» чи «інклюзивність пам'яті» ще не були в науковому обігу, Тронько втілював ці принципи у своїй діяльності. Достатньо згадати лише частину доробку академіка: багатотомну «Історію міст і сіл УРСР», енциклопедичне видання «Звід пам'яток історії та культури України», документальну серію книг «Реабілітовані історією» та інші². Усі ці проекти стали не лише науковими працями, а й формами колективної

¹ Смолій В., Реєнт О. Улюбленець долі (до 100-річчя від дня народження академіка НАН України, Героя України П.Т. Тронька // Український історичний журнал. 2015. № 4. С. 161–172; Удод Л. П.Т. Тронько: портрет на тлі епохи. Дніпропетровськ, 2000; Кудряченко А.І., Скляренко Є.М. Славний син України (До 90-річчя Героя України, академіка Тронька П.Т.). К., 2005; Петро Тимофійович Тронько: Бібліографічний покажчик. К., 2005; Скляренко Є.М. Історик і час. К., 2005; Реєнт О.П. Академік НАН України Петро Тимофійович Тронько (до 90-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. 2005. № 3; Що ми залишимо нащадкам?: Збірка матеріалів і документів про державну, громадську діяльність та наукову роботу академіка НАН України, Героя України Петра Тимофійовича Тронька. К., 2008; Я тобою, Україно, живу: Літопис життя і діяльності вченого, державного і громадського діяча, академіка НАН України, Героя України Петра Тимофійовича Тронька. К., 2010; Обранець історії (до 95-річчя від дня народження академіка НАН України Петра Тимофійовича Тронька): Матеріали Перших наукових читань 19 листопада 2010 р. Дніпропетровськ, 2011; Петро Тимофійович Тронько / Г.М. Кривошея, Г.П. Семилетка, Є.М. Скляренко [Серія «Київський національний університет імені Тараса Шевченка: Герої – видатні вихованці та педагоги»]. К., 2012; Верменич Я.В. Простір у науці і людина у науковому просторі (до 100-річчя академіка НАН України П.Т. Тронька). К., 2015.

² Тронько П.Т. До написання історії міст і сіл радянської України // Український історичний журнал. 1963. № 2. С. 24–30; Тронько П. Т. Історія міст і сіл України в контексті регіональних досліджень: досвід, проблеми, перспективи. К., 2001;

Тронько П. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи). К., 2000. 284 с.; Тронько П.Т. Національне краєзнавство незалежної України: досвід та перспективи // Краєзнавство.

самоідентифікації. Вони поєднали архівні матеріали, усну історію, культурологічний та соціальний виміри, створюючи простір, у якому історія переставала бути «офіційною» і ставала спільною, народною, живою пам'яттю.

У 1990 році він відновив діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців. Для Тронька краєзнавство було не лише дослідженням «малої батьківщини», а передусім інструментом суспільної консолідації, способом формування національної ідентичності через локальні історії, пам'ятки та долі людей. Завдяки йому краєзнавство перестало бути вузькою дисципліною і перетворилося на загальнонаціональну справу – серце українського націєтворення.

З позицій сучасних соціогуманітарних підходів діяльність Петра Тронька можна розглядати як приклад того, як історичне знання сприяє консолідації суспільства. Його масштабний проєкт «Звід пам'яток історії та культури України» є не лише результатом багаторічної наукової праці, а й набуває особливого стратегічного значення в умовах сучасної російсько-української війни. Цей проєкт можна розглядати як інструмент культурної безпеки, адже збереження історико-культурних пам'яток є водночас збереженням маркерів національної ідентичності. По суті, Петро Тронько створив те, що сьогодні можна було б означити як національну гуманітарну платформу – ініціативу, яка об'єднала науковців, громадських діячів та широке коло небайдужих людей задля збереження історичної пам'яті та формування ідентичності, без яких неможливе стає майбутнє української нації.

З позицій сучасних соціогуманітарних підходів діяльність Петра Тронька можна розглядати як приклад того, як історія працює на єдність суспільства. Його масштабний проєкт «Звід пам'яток історії та культури України» є не лише академічною працею, але в умовах сучасної російсько-української війни набуває стратегічного значення: це проєкт культурної безпеки, оскільки збереження пам'яток є водночас збереженням маркерів національної ідентичності. По суті, він створив те, що сьогодні назвали б національною гуманітарною платформою – об'єд-

нав учених, громадських діячів і широке коло небайдужих людей задля збереження пам'яті та ідентичності, без яких неможливе майбутнє української нації.

Спадщина академіка Петра Тронька – це не лише книги, документи й видання. Це передусім модель того, як наука може служити суспільству, зміцнюючи його пам'ять і стійкість. І особливо сьогодні, в умовах російсько-української війни, коли ворожі ракети нищать наші міста та культурні пам'ятки, ми відчуваємо актуальність справи, якій він присвятив своє життя. Це відповідь на виклики війни: ми зобов'язані берегти й відроджувати нашу національну пам'ять, бо саме вона робить український народ незламним.

Розглядаючи проблемне поле інтелектуальної історії в українському краєзнавстві, слід наголосити про потенціал дослідження не лише подій, ідей, інституцій, але й застосувати її інструментарій для вивчення краєзнавства, здійснити аналіз культурної пам'яті, простежити вплив особистості, її інтелектуального здобутку на історію нації. Зокрема, такий підхід дозволяє висвітлити роль Петра Тронька як архітектора краєзнавчого руху. Він був організатор і керівник масштабного проєкту «Історія міст і сіл УРСР» – унікальної енциклопедичної праці, яка стала фундаментом для регіональних студій. Засновник і натхненник Національної спілки краєзнавців України, ініціатор створення музеїв, меморіальних комплексів, охорони культурної спадщини. Його діяльність поєднала наукову, освітню й громадську площини, формуючи інтелектуальну інфраструктуру краєзнавства.

У 2025 році в різних регіонах України відбулися ювілейні заходи, присвячені 100-річчю заснування Національної спілки краєзнавців України (НСКУ) та 110-річчю від дня народження академіка Петра Тронька. Проведення наукових конференцій, круглих столів, меморіальних подій, видання та презентація науково-популярної літератури, а також відкриття виставок у музеях і бібліотеках країни створили простір для осмислення актуальності спадщини Петра Тронька в контексті сучасних суспільних викликів. Значну увагу було приділено висвітленню ключових

2006. 1. С. 7–11; *Тронько П.Т.* Краєзнавчий рух в Україні: шляхи подальшого розвитку // Український історичний журнал. 2004. № 2. С. 82–93; *Тронько П.Т.* З історії Всеукраїнської спілки краєзнавців // Український історичний журнал. 2002. № 4. С. 26–33; *Тронько П.Т.* Державна програма науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»: досвід, проблеми, перспективи // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (Збірник статей). Вип. 34. 2007. С. 4–10; *Тронько П.* Краєзнавство на межі тисячоліть // Краєзнавство. 2000. № 1. С. 7–19; *Тронько П.* Дослідження «великого терору» у науково-документальній серії книг «Реабілітовані історією» // Історія України: маловідомі імена, події, факти. 2011. Вип. 37. С. 3–17.

напрямів діяльності вченого у сфері збереження культурної спадщини, утвердження національної ідентичності та відродження історичної пам'яті українського народу, особливо в умовах російсько-української війни. Суспільна значущість ювілейних заходів виявилася у консолідації інтелектуальної еліти України.

Ювілейні заходи отримали значний науковий та громадський резонанс, засвідчили подальший розвиток краєзнавчих досліджень на сучасному етапі. Обласні організації приурочили до ювілейних дат урочисті збори та засідання правлiнь. Такі зібрання відбулися в Донецькій, Полтавській, Хмельницькій, Черкаській обласних організаціях. Краєзнавці Харківщини під керівництвом голови професора Сергія Куделка та заступниці Ольги Вовк здійснили історико-краєзнавчу експедицію на малу батьківщину Петра Тронька до села Заброди та міста Богодухова, звідки розпочалася життєва дорога вченого.

Краєзнавці, науковці, педагоги, музейні працівники, бібліотекарі та архівісти об'єдналися задля вшанування пам'яті видатного українського діяча – академіка Петра Тимофійовича Тронька, чия багатогранна діяльність становить вагомий внесок у розвиток національної науки, культури та формування історичної пам'яті українського народу. Його наукова та громадська спадщина стала фундаментом для сучасного осмислення ролі краєзнавства у збереженні національної ідентичності.

Упродовж 2025 року обласні організації Національної спілки краєзнавців України (НСКУ) виступили ініціаторами та організаторами низки науково-практичних конференцій і круглих столів, спрямованих на популяризацію наукових ідей академіка Тронька та продовження започаткованих ним дослідницьких традицій. Ці заходи об'єднали представників академічної науки, освітніх закладів, музейних і архівних установ, громадських організацій, що свідчить про сталу інтеграцію краєзнавчого руху у сучасний науково-культурний простір України.

Серед найпомітніших подій слід відзначити: Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Поєднати минуле, сучасне й майбутнє»: краєзнавство на захисті історико-культурної спадщини України» в межах Восьмих краєзнавчих читань пам'яті академіка Петра Тронька та круглий стіл: «Петро Тимофійович Тронько – фундатор національного краєзнавства», які проводять Національна історична бібліотека України,

Національна спілка краєзнавців України, Київський національний університет культури і мистецтв, краєзнавчий форум у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на тему «Ім'я академіка Петра Тронька у розвитку історичної науки», де обговорювалися наукові підходи вченого до вивчення локальної історії та його вплив на становлення регіональних історичних досліджень, науково-практичну конференцію у Навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка під назвою «Шлях краєзнавця», присвячену аналізу життєвого та наукового шляху Петра Тронька, його ролі у формуванні державної політики з охорони культурної спадщини, засідання клубу «Краєзнавець» Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Софії та Олександра Русових, проведене під гаслом «Століття Національної спілки краєзнавців України: Чернігівський сегмент». Захід став майданчиком для обговорення історії становлення НСКУ, регіональних ініціатив та перспектив подальшого розвитку краєзнавчого руху.

Загалом, зазначені заходи не лише вшанували пам'ять академіка Петра Тронька, але й продемонстрували активність краєзнавчої спільноти України, її прагнення до міжрегіональної співпраці, наукового обміну та популяризації історико-культурних цінностей у широкому суспільному контексті.

На базі Львівського національного університету імені Івана Франка професори кафедри історичного краєзнавства організували та провели ІХ краєзнавчу конференцію «Історичні пам'ятки Галичини», присвячену вивченню, збереженню та популяризації історико-культурної спадщини регіону. У межах конференції розглядалися питання охорони пам'яток архітектури, відновлення історичних ландшафтів, збереження традиційної культури та формування історичної свідомості населення Західної України. Обговорення засвідчило важливість міждисциплінарного підходу до дослідження локальної історії, що поєднує методи історичної науки, археології, культурології та мистецтвознавства.

У Тернопільському обласному краєзнавчому музеї голова обласної організації НСКУ Ярема Шатарський ініціював проведення урочистої наукової конференції, під час якої було представ-

лено нові дослідження з історії краю, окреслено напрями співпраці між музеями, закладами освіти та місцевими громадами. Захід сприяв активізації музейно-освітньої діяльності в регіоні та утвердженню краєзнавства як важливої складової культурної політики області.

Вагомим внеском у загальноукраїнський науковий процес стала діяльність Харківської обласної організації Спілки краєзнавців, яка провела XXIX Міжнародну наукову конференцію «Слобожанські читання», традиційно присвячену вивченню історії Слобожанщини, її культурних надбань і видатних особистостей. Крім того, спільно з Центром українських студій та краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна було організовано низку освітньо-наукових заходів: обласну краєзнавчу конференцію за підсумками акції учнівської молоді Харківщини «Топоніми рідного краю: актуальні зміни», спрямовану на формування історико-географічної компетентності школярів і виховання поваги до місцевої історії, Краєзнавчу толоку у форматі круглого столу «Регіональні розвідки: історичні тенденції та сучасні виклики», де обговорювалися сучасні методологічні підходи до краєзнавчих досліджень і роль молодих дослідників у розвитку цієї галузі, засідання гуртка історичного краєзнавства КЗ «Центр дитячої та юнацької творчості» Південної міської ради Харківського району Харківської області, яке мало на меті залучення учнівської молоді до дослідницької роботи та збереження локальної історичної пам'яті.

Водночас в Умані, на базі Державного педагогічного університету імені Павла Тичини, відбувся круглий стіл «Черкащина краєзнавча», який об'єднав дослідників історії Центральної України, педагогів, музейних працівників та студентів. Учасники заходу порушили актуальні питання розвитку краєзнавства у воєнний час, ролі громадських ініціатив у збереженні культурної спадщини, а також перспектив інтеграції локальних досліджень у загальнонаціональний науковий контекст.

Узагальнюючи результати вищезгаданих заходів, варто підкреслити, що активізація краєзнавчого руху в різних регіонах України свідчить про його високий науковий, освітній і суспільний потенціал. Краєзнавство утверджується як важливий інструмент національно-культурного відродження, засіб консолідації суспільства та

формування історичної пам'яті в умовах сучасних викликів.

У музеях, архівах і бібліотеках України краєзнавці організували низку тематичних виставок, приурочених до ювілейних дат – 100-річчя створення Національної спілки краєзнавців України та 110-річчя від дня народження академіка Петра Тимофійовича Тронька. Ці заходи стали важливим елементом всеукраїнського вшанування пам'яті видатного діяча, засвідчили активну позицію наукової та культурної спільноти у справі збереження історико-культурної спадщини та популяризації краєзнавчих досліджень.

На основі фондкових матеріалів Шевченківського національного заповідника в Каневі була підготовлена виставка «Я завжди намагався чесно служити своєму народові», що відтворює життєвий і творчий шлях Петра Тронька та його внесок у розвиток музейної справи й охорони пам'яток історії. Тематичну експозицію також відкрив Тернопільський обласний краєзнавчий музей, де відвідувачі мали можливість ознайомитися з матеріалами, які розкривають взаємозв'язок краєзнавчого руху з формуванням національної самосвідомості. У Державному архіві Хмельницької області була організована виставка «Краєзнавчий рух на Хмельниччині у документах ДАХМО», що презентувала архівні джерела, пов'язані з історією розвитку краєзнавчих осередків регіону, а також документи, які відображають діяльність Петра Тронька в контексті державної політики збереження культурної спадщини. Водночас у Хмельницькій обласній універсальній бібліотеці діяла книжкова виставка «На службі національної культури та історичної пам'яті», присвячена науковому, видавничому та громадському доробку вченого.

Значну увагу до популяризації ювілейної тематики приділили й бібліотечні установи північного та східного регіонів України. У Чернігівській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Софії та Олександра Русових підготували книжково-інформаційну виставку «Дивовижні трудяги», яка висвітлила роль краєзнавців у вивченні регіональної історії та збереженні нематеріальної культурної спадщини. А у відділі «Україніка» імені Т. Г. Шевченка Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка були презентовані виставки «Яскрава сторінка краєзнавчого руху» та «З любов'ю до України», що акцентували увагу на значущості діяльності Національної спілки краєзнавців

України та життєвому шляху її почесного голови – академіка П. Т. Тронька. Експозиції включали наукові праці, довідкові й навчальні видання, періодичні журнали краєзнавчої тематики, архівні документи, фотографії та матеріали особистого походження, що дозволили відвідувачам глибше усвідомити масштаби наукового внеску Петра Тронька у розвиток українського гуманітарного знання.

Реалізовані музейно-архівні та бібліотечні проекти стали не лише даниною пам'яті видатному вченому, а й важливим інструментом інтеграції краєзнавчої спадщини у сучасний культурний простір України. Їх проведення сприяло формуванню суспільного інтересу до історико-культурних досліджень, активізації регіональних ініціатив і підвищенню престижу краєзнавства як наукової та громадської практики.

Вагомою складовою ювілейних заходів, присвячених 100-річчю Національної спілки краєзнавців України та 110-річчю від дня народження академіка Петра Тимофійовича Тронька, стали видання й презентації науково-популярної та бібліографічної літератури краєзнавчої тематики. Цей напрям діяльності мав на меті не лише вшанування пам'яті видатного вченого, а й популяризацію краєзнавчих досліджень, розширення наукової комунікації між регіональними осередками та підвищення інтересу суспільства до історико-культурної спадщини. У черкаському видавництві «Вертикаль» побачила світ книга «Академік Петро Тронько і Шевченків край», автором якої є знаний організатор краєзнавчого руху на Черкащині Василь Мельниченко. У виданні висвітлено багаторічну діяльність Петра Тронька, пов'язану з дослідженням і популяризацією Шевченкового краю, зокрема його внесок у розвиток регіональних історичних студій, музейної справи та формування історичної свідомості місцевих громад. Книга стала важливим джерелом для дослідників регіональної історії та прикладом поєднання наукового аналізу з публіцистичною майстерністю.

Під егідою Харківської обласної організації НСКУ та Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка підготовлено наукове видання «Центр українських студій та краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Бібліографічний покажчик». У ньому систематизовано публікації, присвячені діяльності Центру, узагальнено матеріали конференцій, круглих сто-

лів, дослідницьких проєктів і навчальних ініціатив, що продовжують наукову традицію, започатковану академіком Троньком. Видання є цінним бібліографічним ресурсом для істориків, педагогів і студентів гуманітарних спеціальностей.

Активно долучилися до видавничої діяльності й краєзнавці Хмельниччини, які підготували біобібліографічний довідник «Почесні краєзнавці Хмельниччини» – узагальнююче видання, що репрезентує внесок провідних дослідників у розвиток краєзнавства. Окрім того, було випущено 20-й випуск науково-краєзнавчого збірника «Краєзнавець Хмельниччини», який традиційно об'єднує наукові статті, архівні розвідки та матеріали з історії краю, демонструючи сталість наукових традицій та актуальність краєзнавчої тематики у сучасному гуманітарному дискурсі.

Значний інтерес викликали презентації нових видань у Центральній міській бібліотеці Рівного, де представлено книги науково-документальної серії «Реабілітовані історією», підготовлені за участю місцевих краєзнавців. Ця серія, започаткована з ініціативи Петра Тронька, має важливе суспільне значення, адже сприяє відновленню історичної справедливості, осмисленню трагедій минулого та формуванню колективної пам'яті. Аналогічні заходи відбулися також в Острозькій центральній бібліотеці та Гошанській центральній бібліотеці, де презентували праці місцевих авторів, присвячені історії населених пунктів, родоводам видатних земляків і збереженню культурної спадщини.

З огляду на наведене, доцільно відзначити, що видавничо-просвітницький напрям ювілейних заходів засвідчив потужний інтелектуальний потенціал українського краєзнавства. Реалізовані проєкти поєднали наукову, освітню й культурну складові, утвердивши краєзнавство як важливу сферу національної гуманітаристики, що формує історичну пам'ять, сприяє самоідентифікації суспільства й підтримує духовну єдність українського народу в умовах сучасних викликів.

Визначальною підсумковою подією стала урочиста Академія з нагоди 110-річчя від дня народження Героя України академіка Петра Тронька, яка відбулася 10 вересня 2025 р. у приміщенні Національного палацу мистецтв «Україна». Організатором науково-просвітницького заходу виступив колектив Національного музею народної архітектури та побуту України на чолі з ге-

неральною директоркою Оксаною Старак-Повякель при спонсорській допомозі Благодійного фонду «МХП–Громаді». Модератором урочистого зібрання був український журналіст, теле- та радіоведучий Роман Коляда. Виступаючи означували роль і місце Петра Тронька в історії та науці України, наголошуючи, що це людина-епоха, яка зберегла духовний світ українців. Серед учасників: від Національної спілки краєзнавців України та Інституту історії України НАН України – заступник голови Спілки, керівник Центру досліджень історико-культурної спадщини Інституту історії України, доктор історичних наук, професор Руслана Маньковська, від інших установ та закладів: начальник відділу координації діяльності музеїв Департаменту культурної спадщини Міністерства культури та стратегічних комунікацій Володимир Черногор, директор Благодійного фонду «МХП–Громаді» Олександр Пахолук, голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка, генеральний директор – художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Євген Нищук, директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, академік НАН України Микола Жулинський, Герой України, генеральний директор – художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського Мирослав Вантух, Архієпископ Луганський і Старобільський Лаврентій Православної Церкви України, доктор наук із соціальних комунікацій, генеральний директор Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого Олег Сербин, директор Українського державного інституту культурної спадщини Артем Палієнко, кандидат історичних наук, археолог, культурний діяч, генеральний директор Національного заповідника «Хортиця» (2007–2022) Максим Остапенко та заступниця генерального директора Національного заповідника «Хортиця» з наукової роботи Світлана Охріменко, кандидат історичних наук, генеральний директор Музею війни Юрій Савчук, кандидатка історичних наук, старший науковий співробітник Національного заповідника «Софія Київська» Оксана Ластовська, генеральна директор-ка Національного музею народної архітектури та побуту України Оксана Старак-Повякель. Перед учасниками зібрання виступили лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка 2023 р. Тарас Компаніченко та його музичний гурт «Хорея Козацька».

Слід зазначити, що 12 вересня 2025 р. архієпископ Вишгородський Агапіт, намісник обителі Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, ініціатором відбудови якого став Петро Тронько, провів панахиду по світлій душі Петра Тимофійовича.

Ювілейні заходи 2025 року, присвячені 100-річчю Національної спілки краєзнавців України та 110-річчю від дня народження Петра Тронька, підтвердили актуальність його ідей у контексті сучасних суспільно-культурних викликів. Наукові конференції, круглі столи, виставкові проекти, публікації та просвітницькі ініціативи стали не лише формами вшанування пам'яті вченого, а й свідченням життєздатності створеної ним інтелектуальної спадщини. Ці події забезпечили простір для наукового діалогу, інтеграції різних регіональних шкіл та залучення молодого покоління дослідників до осмислення історико-культурного процесу.

Підсумовуючи результати ювілейного краєзнавчого 2025 року, слід наголосити, що сучасні комеморативні практики в українському краєзнавстві демонструють глибоку тяглість інтелектуальних традицій, закладених академіком Петром Тимофійовичем Троньком. Його наукова, організаційна та громадська діяльність стала визначальною для формування краєзнавства як комплексного міждисциплінарного напрямку, що поєднує історичні, культурологічні, архівні, музеєзнавчі та освітні підходи до вивчення минулого України.

Виявлені у статті приклади музейної, архівної, бібліотечної та видавничої діяльності краєзнавців доводять, що комеморативні практики відіграють важливу роль у підтриманні колективної історичної пам'яті, формуванні національної ідентичності та духовної єдності українського народу. Вони також виконують функцію морально-ціннісного орієнтуру, допомагаючи осмислити історичний досвід і зберегти культурну спадщину у період воєнних та соціальних випробувань.

Здійснюючи наукову інтерпретацію ювілейних практик, слід відзначити, що це не лише вшанування пам'яті видатних особистостей чи подій, а й особлива форма інтелектуальної комеморації, коли духовне надбання отримує нові смисли. Ювілеї певною мірою забезпечують передачу традицій новому поколінню дослідників, а в контексті інтелектуальної історії стають механізмом культурної пам'яті, що підтримує наукову ідентичність українського краєзнавства.

Таким чином, інтелектуальні традиції, започатковані академіком Петром Троньком, набувають нового змісту в сучасних умовах, трансформуючись у дієвий механізм культурної консолідації, громадянської активності та наукового розвитку. Комеморативні практики, що реалізуються у межах краєзнавчого руху, стали не лише способом збереження пам'яті про видатного науковця, а й важливою складовою гумані-

тарної політики України, спрямованої на збереження історичної тяглості, культурного розмаїття та стійкості національної ідентичності. З огляду на це, подальше дослідження й осмислення спадщини Петра Тронька має не лише наукове, а й суспільно-практичне значення, адже воно сприяє утвердженню краєзнавства як фундаментального чинника гуманітарного поступу й духовного самозбереження української нації.

References

1. Veremenych, Ya. (2015). *Prostir u nautsi i liudyna u naukovomu prostori (do 100-richchia akademika NAN Ukrainy P. T. Tronka)*. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Kudriachenko, A., Skliarenko, Ye. (2005). *Slavnyi syn Ukrainy (Do 90-richchia Heroia Ukrainy, akademika Tronka P. T.)*. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Kryvosheia, H., Semilietka, H., Skliarenko, Ye. (2012). *Petro Tymofiiiovych Tronko*. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv Series "Heroes – Outstanding Alumni and Teachers." [in Ukrainian].
4. Skliarenko, Ye. (2005). *Istoryk i chas*. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Reient, O. (2005). Akademik NAN Ukrainy Petro Tymofiiiovych Tronko (do 90-richchia vid dnia narodzhennia). *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, (3), 146-158 [in Ukrainian].
6. Smolii, V., Reient, O. (2015). Uliublenets doli (do 100-richchia vid dnia narodzhennia akademika NAN Ukrainy, Heroia Ukrainy P. T. Tronka). *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, (4), 161-172. [in Ukrainian].
7. Tronko, P. (2000). *Istorychne kraieznavstvo: krok u nove tysiacholittia (dosvid, problemy, perspektyvy)*. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Tronko, P. (2001). *Istoriia mist i sil Ukrainy v konteksti rehionalnykh doslidzhen: dosvid, problemy, perspektyvy*. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Tronko, P. (2000). Kraieznavstvo na mezhi tysiacholit. *Kraieznavstvo*, (1), 7-19. [in Ukrainian].
10. Tronko, P. (2011). Doslidzhennia "velykoho teroru" u naukovo-dokumentalnii serii knyh "Reabilitovani istoriieiu." *Istoriia Ukrainy: Malovidomi imena, podii, fakty*, (37), 3-17. [in Ukrainian].
11. Tronko, P. (2007). Derzhavna prohrama naukovo-dokumentalnoi serii knyh "Reabilitovani istoriieiu": dosvid, problemy, perspektyvy. *Istoriia Ukrainy: Malovidomi imena, podii, fakty: zbirnyk statei*, (34), 4-10. [in Ukrainian].
12. Tronko, P. (2002). Z istorii Vseukrainskoi spilky kraieznavstv. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, (4), 26-33. [in Ukrainian].
13. Tronko, P. (2004). Kraieznavchyi rukh v Ukraini: shliakhy podalshoho rozvytku. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, (2), 82-93. [in Ukrainian].
14. Tronko, P. (2006). Natsionalne kraieznavstvo nezalezhnoi Ukrainy: dosvid ta perspektyvy. *Kraieznavstvo*, (1), 7-11. [in Ukrainian].
15. Udod, L. (2000). *T. Tronko: portret na tli epokhy*. Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].